

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY TA‘LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI**

**MIRZO ULUG‘BEK NOMIDAGI
O‘ZBEKISTON MILLIY UNIVERSITETI**

“TASDIQLAYMAN”
O‘zMU rektori
I.Madjidov

2025 yil “ ”

**BARQAROR RIVOJLANISH ASOSLARI
FANINING**

O‘QUV DASTURI

Bilim sohasi: 500 000 – Tabiiy fanlar, matematika va statistika
Ta’lim sohasi: 520 000 – Atrof-muhit
Ta’lim yo‘nalishi: 60520200 – Ekologiya va atrof-muhit muhofazasi

Toshkent – 2025

Fan/modul kodi	O'quv yili	Semestr	ECTS - Kreditlar	
BRA1406	2026-2027	3	6	
Fan/modul turi	Ta'lim tili		Haftadagi dars soatlari	
Majburiy	O'zbek/rus		4	
1.	Fanning nomi	Auditoriya mashg'ulotlari (soat)	Mustaqil ta'lim (soat)	Jami yuklama (soat)
	Barqaror rivojlanish asoslari	72	108	180
2.	<p align="center">I. Fanning mazmuni</p> <p>Fanni o'qitishning maqsadi – talabalarga barqaror rivojlanish asoslariga oid bilim, ko'nikma va malakalarni berish.</p> <p>Fanni o'qitishning vazifalari. Ushbu maqsaddan kelib chiqqan tarzda mazkur o'quv faniga quyidagi vazifalar yuklatiladi:</p> <ul style="list-style-type: none"> - barqaror rivojlanishning ekologik jihatlariga oid bilimlarni berish; - jamiyat va tabiat uyg'unlikda barqaror rivojlanish qoidalari asosida fikrlay oladigan shaxsni tarbiyalash; - barqaror rivojlanish va atrof-muhitni muhofaza qilishga doir tadqiqotlarning mazmun va mohiyatini ilmiy jihatdan hal etish yo'llarini bayon etish; - ilmiy-tadqiqot faoliyatini olib borishda barqaror rivojlanish va uning ekologik jihatlarining fundamental ahamiyat kasb etishiga doir ko'nikma va malakalarni hosil qilish. <p align="center">II. Asosiy nazariy qism (ma'ruza mashg'ulotlari)</p> <p align="center">II.I. Fan tarkibiga quyidagi mavzular kiradi:</p> <p>1-mavzu. Kirish. Barqaror rivojlanish fanining rivojlantirish tarixi.</p> <p>Barqaror rivojlanish konsepsiyasi tarixi. Asosiy voqealar: Forrester "Dunyo dinamiklari" (1970), BMT atrof-muhit bo'yicha konferensiyasi (Stokgolm, Shvetsiya, 1972), A.Peccei, Rim klubining ma'ruzalari (D. Meadows va boshq. "O'sish chegaralari", 1972; M. Mesarovich va E. Pestel "Insoniyat burilish nuqtasida", 1974; va boshqalar), V.Leontiev "Jahon iqtisodiyotining kelajagi" (1977), BMT "Jahon yer Xartiyasi" (1981), BMTning barqaror rivojlanish maqsadlari (2015).</p> <p>BMT atrof-muhit va rivojlanish bo'yicha komissiyasining tashkil etilishi (G.H.Brundtland – KOSR komissiyasi, 1983), BMT atrof-muhit bo'yicha konferensiyasi atrof-muhit va rivojlanish (Rio-De-Janeyro, Braziliya, 1992), Rio-De-Janeyr atrof-muhit va rivojlanish deklaratsiyasi, barqaror rivojlanish bo'yicha butunjahon sammiti (Yoxannesburg, Janubiy Afrika, 2002), Yoxannesburg sammiti.</p> <p>2-mavzu. Barqaror rivojlanishning ilmiy asoslari</p> <p>Barqaror rivojlanishning asosiy ilmiy tamoyillari: ijtimoiy adolat; ijtimoiy javobgarlik; ekologik jamiyatning moslashuvi; moddiy (ishlab chiqarish) ga nisbatan ma'naviy (madaniyat) ustuvorligi; fazoviy buxgalteriya hisobi rivojlanish ob'ektlarining individualligi.</p>			

<p>Barqaror rivojlanishning ilmiy mafkurasi. Ingliz tilidagi "barqaror rivojlanish" (barqaror) atamasining tarjimasi va talqini rivojlanish, muvozanatli rivojlanish, rivojlanishni qo'llab-quvvatlash, uyg'un rivojlanish va boshqalar). To'planning funksiyasi sifatida beqarorlik o'zgaruvchilar: tabiiy o'zgarishlar, ayniqsa falokatlar; tabiiy tizimlarning antropogen buzilishi, shu jumladan hayot sifatida etnik guruhlar muhiti; an'anaviy turmush tarzini zo'rvonlik bilan yo'q qilish, etnik guruhlarning madaniy an'analarini buzish. Barqaror rivojlanishning hududiy tashkiloti.</p> <p>"Global fikrlash, mahalliy harakat qilish" tamoyili. ideal sxema jamiyat barqarorligining hududiy ierarxik tashkiloti: barqaror mahalliy hamjamiyat-barqaror etnik guruh-barqaror etnik guruhlarning davlat (milliy) hamjamiyati – barqaror mintaqaviy (kontinental) davlatlar guruhi-barqaror dunyo jamiyat.</p> <p>3-mavzu. Barqaror rivojlanishning ekologik talablari</p> <p>KOSR (G.H. Brundtland) talqinida barqaror rivojlanish konsepsiyasi ijtimoiy ishlab chiqarish va ijtimoiy mavjudlikni tizimli ko'kalamzorlashtirish orqali nomaqbul ekologik oqibatlar xavfini kamaytirish bo'yicha global dasturning mafkurasi sifatida.</p> <p>Zamonaviy jamiyatda hayotni har tomonlama ko'kalamzorlashtirishning tarixiy ehtiyoji. Ekologik imperativ tushunchasi, uning mohiyati va namoyon bo'lish shakllari. Jahon fan va madaniyati tarixida ekologik imperativning alohida shakllari: "Zarar qilmang" (Gippokrat); «Tabiat-sfenks» (F.I.Tyutchev); «Inson va tabiat» (J.P.Marsh); "...tabiatga muvofiq" (V.V.Dokuchaev); "Hamshiralik manzarasi" (L.N.Gumilyov); "Tabiat eng yaxshi biladi" (B.Commoner) va boshqalar.</p> <p>Tabiat va jamiyatning birgalikda evolyutsiyasi konsepsiyasi N.N.Moiseev. Harakatlar rejasida "Ekologik makonlar" tengligi g'oyasi. Tabiiy meros tushunchasi. Tabiiy meros omili va uning ijtimoiy taraqqiyotdagi roli. «Tabiiy meros» toifasi tarixiyli. «Tabiiy meros» konseptual va terminologik tizimining asosiy toifalari: biologik xilma-xillik, landshaft xilma-xillik, geoxilma-xillik, tabiiy xilma-xillik. tabiiy merosni muhofaza qilish va ulardan foydalanish. BMT, YUNESKO va boshqa xalqaro tashkilotlarning tabiiy merosni muhofaza qilish sohasidagi faoliyati. Alohida muhofaza etiladigan tabiiy hududlar tabiiy merosni saqlashning jahon amaliyotidir. Tabiiy merosni muhofaza qilish bo'yicha Durban Kongressi.</p> <p>Tabiiy resurslar va tabiiy sharoitlarni tabiiy merosga bosqichma-bosqich aylantirish sxemasi.</p> <p>4-mavzu. Barqaror rivojlanishning ijtimoiy talabi</p> <p>Ekologik va ijtimoiy muammolar va barqaror rivojlanish maqsadlari haqida chuqur tushunchaga ega bo'lish. Inson rivojlanish omili. Inson kapitali tushunchasi. Qadim zamonlardan to bizning davrimizga qadar ijtimoiy rivojlanish. Jahon madaniyati klassiklari insoniyat tsivilizatsiyasi rivojlanishidagi madaniyatning o'rni to'g'risida (Maxatma Gandi, N.K.Roerich, L.N.Gumilyov, D. S.Lixachev, A.S.Panarin va boshqalar). Rivojlanishning ijtimoiy parametrlari, ularning o'lchovlarini baholash muammolari. Gender tengsizligi. Indeks inson taraqqiyoti va uni dunyo mamlakatlari bo'yicha</p>

farqlash. Madaniy an'analar qiymat toifasi sifatida. An'analar va jamiyat rivojlanishidagi innovatsiyalar. Madaniy makon, uning integratsiyasi va parchalanish omillari. Madaniy ijara tushunchasi va uni tering barqaror rivojlanish uchun foydalanish.

Madaniy xilma-xillik va uning namoyon bo'lish shakllari. Madaniy xilma-xillik jamiyatdagi tabiiy xilma-xillikning analogi sifatida, ustuvor tsivilizatsiya qiymati, madaniy siyosatning eng muhim toifasi va jamiyatning barqaror rivojlanish sharti. Global etnik va madaniy xilma-xillik fenomeni. Madaniy globallashuv tushunchasi va uning ijtimoiy oqibatlarini. Namoyon bo'lish shakllari zamonaviy dunyoda madaniy globallashuv, uni oldini olish va yengish mexanizmlari. BMT va YUNESKOning sohadagi faoliyati. Xaver Peres de Kuelyarning madaniyat va taraqqiyot bo'yicha jahon komissiyasi (YUNESKO va BMT, 1992 -1996) va uning «bizning ijodiy xilma-xilligimiz» ma'ruzasi. Madaniyat va taraqqiyot bo'yicha Stokgolm konferentsiyasi (1998). Zamonaviy aktsiyalar madaniy siyosat sohasidagi jahon hamjamiyati..

5-mavzu. Barqaror rivojlanishning iqtisodiy talabi

Globallashuv (iqtisodiy globallashuv) va barqaror rivojlanish: o'zaro bog'liq to'plam yoki muqobil variantlar.

Globalizm tushunchasi va uning mintaqaviy o'ziga xosligi. Globallashuv belgilari: aloqa imkoniyatlarining o'sishi; tizimning shakllanishi Real vaqt rejimida ishlaydigan jahon iqtisodiyoti; madaniyatlararo o'zaro ta'sir jarayonlarini kuchaytirish; rolning pasayishi xalqaro munosabatlar jarayonlarida davlatlar; globalizmning ijtimoiy ong shakli sifatida shakllanishi; ijtimoiy ongning o'sishi va hududiy tabaqalanish. Zamonaviy dunyo transmilliy korporatsiyalar va ko'p millatli banklar bozori sifatida. Globallashuv iqtisodiyot, moliya, axborot tarmoqlari, xizmat ko'rsatish sohasini monopollashtirish sifatida. Globallashtirish davlat davlatini yo'q qilish jarayoni sifatida, o'rta sinfnig qulashi, qashshoqlikning yangi shakllarining paydo bo'lishi. Globallashuv mamlakatda hududiy tabaqalanishning kuchayishi sifatida va mintaqaviy darajada.

Barqaror rivojlanish konsepsiyasi global kapitalizmga alternativa sifatida. Tizim dinamikasi usullari J.Forrester tomonidan. Ierarxik ko'p darajali tizimlarning matematik nazariyalari; kibernetik modellar va organik o'sish tushunchasi M.Mesarovich va E.Pestel tomonidan. D.Meadowsning ma'ruzasida ishlatiladigan soddalashtirish, muvozanat, gomeostaz va konvergentsiya usullari va nazariyalari, printsiplari sayyoralarining o'zaro bog'liqligi, gumanistik ijtimoiy tartib va rejalashtirish. Rejim bayonotining ilmiy asoslari ijtimoiy tengsizliklarning (disparitetlarning) ko'payishi tabiiy muhitning tanazzulga uchrashi, darajasining pasayishi va dunyo aholisining ko'pchiligining hayot sifati va natijada siyosiy radikallashtirish va global beqarorlik.

Yashil iqtisodiyotning tushunchasi va umumiy xususiyatlari. Yangi strategiyaning shartlari. Yangisini amalga oshirishning asosiy printsiplari strategiyalar. Yashil iqtisodiyotning asosiy yo'nalishlari. Ekologik texnologiyalarni rivojlantirish. Yashil iqtisodiyotni qurish muammolari.

Iqlim o'zgarishi barqaror rivojlanishga o'tish xavfi sifatida. Xalqaro iqlim siyosati. Bozor mexanizmlari kam uglerodli rivojlanishni rag'batlantirish.

6-mavzu. Barqaror rivojlanishning huquqiy talabi

Insoniyat tarixidagi barqaror rivojlanish talqinlarining xilma-xilligi. Barqaror rivojlanish g'oyalari ildiz otishi milliy madaniyatlar: ibtidoiy kommunizm postulatlarini; avramik dinlarning postulatlarini; Britaniya modeli (Magna Carta); frantsuz modeli (erkinlik, tenglik, birodarlik); uyg'onish (qayta tug'ilish); ma'rifat; tirilish/qayta tug'ilish (naturalizm kabi kapitalizm va sotsializmga alternativa); sovet modeli (kommunizm quruvchisining axloqiy kodeksi).

Mahalliy va xorijiy olimlarning g'oyalarida barqaror rivojlanish atributlari. Mahalliy va jahon fanining klassiklari barqaror rivojlanish ilmiy mafkurasining kashshoflari sifatida. Zamonaviy barqaror jamiyatlar va ularning xususiyatlari. O'xshashlik xususiyatlari barqaror jamoalar: urf-odatlariga sig'inish, tabiatga sig'inish, innovatsiyalarga ochiqlik, jamiyatning ma'naviy birligi, madaniyat va landshaft aloqasi, mas'uliyat, vatanparvarlik, monoetniklik va boshqalar barqaror rivojlanishning mamlakat modellarining turlari va turlari. Rivojlanish shartlari xalqaro barqaror rivojlanish tashabbuslari. Barqarorlik bo'yicha xalqaro hamkorlikning institutsional jihatlari rivojlanish.

7-mavzu. MDH mamlakatlarining barqaror rivojlanish muammolari

Rivojlanish barqarorligining milliy shartlari. MDH mamlakatlarining milliy kapitali, uning asosiy tarkibiy qismlari (tabiiy kapital, inson kapitali, ishlab chiqarish kapitali) va o'ziga xos xususiyatlari. Strategik rivojlanish zaxirasi: an'analar va MDH mamlakatlari xalqlarining noyob tabiiy va madaniy merosi. Barqaror huquqiy asoslar va institutsional infratuzilma MDH mamlakatlarining rivojlanishi. Rivojlanishning asosiy xavf omillari (ekologik, iqtisodiy, siyosiy, ijtimoiy), ularning xususiyatlari o'tmishdagi va hozirgi namoyishlar. Xavflar haqiqiy va xayoliy. Rivojlanishda tabiiy va ekologik xavflarning hal qiluvchi roli. Iqtisodiy samaradorlik masalasi (mehnat unumdorligi, ishlab chiqarishning moddiy iste'moli, ekologik toza iqtisodiyot va kundalik hayot, aholining turmush darajasi va boshqalar) rivojlanish mafkurasidagi ishlab chiqarish munosabatlari tizimlari. Tashqi va ichki siyosiy xatarlar. MDH mamlakatlarida ijtimoiy xavf va uning asosiy omili ijtimoiy tabaqalanishdir. Asosiy ijtimoiy muammolar.

Rivojlanish geografiyasi geografik hamjamiyatning zamonaviylik muammolariga munosib professional javobi sifatida. Geografiya rivojlanish-jamiyatda fazoviy heterojenlik omillarining namoyon bo'lish qonuniyatlari to'g'risida yangi ilmiy intizom dinamikaga. Rivojlanish geografiasining asosiy muammolari: rivojlanish parametrlari sistematikasi; rivojlanish hodisasining fazoviy talqini, rivojlanish omillarini aniqlash, rivojlanish ko'rsatkichi, rivojlanish qonuniyatlarini aniqlash, rivojlanish tipologiyasi, rayonlashtirish rivojlangan, rivojlanishni bashorat qilish, rivojlanishni boshqarishda fazoviy tartibga solish.

8-mavzu. Respublikamizda barqaror rivojlanishga oid qabul qilingan huquqiy aktlar

Respublikamizda barqaror rivojlanishga oid qabul qilingan huquqiy aktlar. Barqaror rivojlanish maqsadlari va ularga erishish. Barqaror rivojlanish maqsadlarini amalga oshirish bosqichlari.

9-mavzu. Barqaror rivojlanish indikatori

Rivojlanishni baholash-indekslar va ko'rsatkichlar. Rivojlanish barqarorligini o'lchash. Barqaror rivojlanish omillari. Qurilish integral ko'rsatkichlari va tizimlari. Baholangan ob'ektlarni taqqoslash. Rivojlanish salohiyati. Rivojlanish potentsialining xususiyatlari Milliy boylik, YAIM, to'plangan ishlab chiqarish fondlari, umr ko'rish davomiyligi, aholining tabiiy o'sishi, erishilgan ta'lim darajasi va boshqalar.

Rivojlanish barqarorligini baholash va o'lchashda "kapital" tushunchasi. Eng keng tarqalgan ko'rsatkichlarni amaliy tahlil qilish – yalpi ichki mahsulot, umumiy va aholi jon boshiga; milliy boylik ko'rsatkichlari (uning uchga bo'linishi bilan tarkibiy qismlar: inson, ishlab chiqarish va tabiiy kapital); haqiqiy tejash ko'rsatkichlari; "yashil hisoblar"; indeks inson salohiyatini rivojlantirish; Real taraqqiyot va barqaror iqtisodiy farovonlik; ekologik barqarorlik va "tirik Sayyora"; aholi salomatligi; raqobatbardoshlik; korrupsiyani idrok etish; erkinlik va boshqalar.

10-mavzu. Global iqlim o'zgarishi muammolari

Global iqlim o'zgarishlari va uning muammolari. Iqlim o'zgarishining sabablari va omillari. Iqlim o'zgarishi bilan bog'liq xavflar. Iqlim o'zgarishi xavflarini boshqarishning huquqiy asoslari. O'zbekistonda iqlim o'zgarishining kuzatilayotgan tendensiyalari. O'zbekistondagi iqlim o'zgarishini baholash va iqlim o'zgarishi bilan bog'liq bo'lgan xavflar.

11-mavzu. Barqaror rivojlanish ta'limi va tarbiyasi

Ta'lim ijtimoiy institut sifatida. Barqaror rivojlanish uchun ta'limning uzluksizligi, uning ekologik ta'lim va rivojlanishning ichki mantig'i bilan bog'liqligi. Barqaror rivojlanish uchun ta'lim mazmuni va tuzilishi haqidagi g'oyalar. Xalqaro hujjatlarda ta'lim va barqaror rivojlanish. Ta'limni zamonaviy zamonoda «o'zgarishlarning muhim agenti» sifatida tan olish. Barqaror rivojlanish uchun ta'limning universal (ramka) tabiati. Birlashgan Millatlar Tashkilotining Barqaror rivojlanish uchun ta'lim o'n yilligi (2005-2014). Barqaror rivojlanish uchun ta'lim sohalari va darajalari.

Global tsivilizatsiya loyihasi sifatida barqaror rivojlanish uchun ta'lim geografiyasi. Dunyoning eng rivojlangan mamlakatlarida barqaror rivojlanish uchun ta'limning paydo bo'lishi. Dunyoning va MDH mamlakatlarida barqaror rivojlanish uchun ta'limni rivojlantirish salohiyati va barqaror rivojlanish uchun ta'lim g'oyalarini joriy etish tajribasi: Buyuk Britaniya, Shvetsiya, Daniya, Norvegiya, Finlyandiya, Niderlandiya, Germaniya, Italiya, Fransiya, Avstraliya, AQSH, Kanada, Yaponiya. Xalqaro tashkilotlarning roli (BMT, YUNESKO va boshqalar). Ekologik ta'lim asosida barqaror rivojlanishga o'tish zarurati va unda ta'lim tarbiyaning roli.

III. Amaliy mashg'ulotlar bo'yicha ko'rsatma va tavsiyalar

Amaliy mashg'ulotlar uchun quyidagi mavzular tavsiya etiladi:

1. G.X.Bruntlendning barqaror rivojlanish konsepsiyasining mazmuni va mohiyati tushunish hamda amalda qo'llash uchun tavsiyalar ishlab chiqish (jamoalarga bo'lingan holda).
2. Barqaror rivojlanishga oid qabul qilingan halqaro huquqiy aktlar muxokamasi (jamoalarga bo'lingan holda).
3. Respublikamizda barqaror rivojlanishga oid qabul qilingan huquqiy aktlar o'rganish hamda yaqin 10 yillik istiqbolli rejalar tuzish (guruh bo'yicha).
4. Barqaror rivojlanish konsepsiyasi tushunchasi, tabiat, jamiyat va iqtisodiy rivojlanish barqarorligini ta'minlashning ekologik jihatlarini muxokamasi (jamoalarga bo'lingan holda).
5. Tabiat, jamiyat va iqtisodiy rivojlanishning barqarorligi, inson, jamoa va davlatlarda tabiatdan foydalanishning ekologik talablariga javob berish zarurligi Barqaror hududlar va shaharlar muammosini muxokamasi (jamoalarga bo'lingan holda Barqaror hududlar va shaharlar muammosini muxokama qilish).
6. Tabiatdan foydalanishning ekologik prinsiplari qoidalari va qonuniyatlarini
7. Barqaror rivojlanishning ekologik-iqtisodiy jihatlari; sayyoramiz kelajak ekologik holatini bashorat qilishdagi asosiy omillar – aholi soni, qishloq ho'jaligi, ishlab chiqarish, tabiiy resurslar va atrof muhit ifloslanishi
8. Demografik jarayonni rivojlanishi; iqtisodiy rivojlanish; insoniyat rivojlanish potentsiali, aholi turmush darajasi va sifati.
9. Ekologik indikatorlarning umumiy tasnifi. O'zbekistonning barqaror rivojlanish indikatori.
10. Tabiiy resurslardan oqilona foydalanishning samarali ko'rsatkichlari, atrof-muhitni muhofaza qilish; barqaror rivojlanish bo'yicha Butunjahon sammiti.
11. Tabiiy resurslardan oqilona foydalanishning samarali ko'rsatkichlari, atrof-muhitni muhofaza qilish; barqaror rivojlanish bo'yicha Butunjahon sammiti.
12. Global iqlim o'zgarishlari va uning muammolari. Iqlim o'zgarishining sabablari va omillari.
13. Iqlim o'zgarishi bilan bog'liq xavflar. Iqlim o'zgarishi xavflarini boshqarishning huquqiy asoslari.
14. O'zbekistonda iqlim o'zgarishining kuzatilayotgan tendensiyalari. O'zbekistondagi iqlim o'zgarishini baholash va iqlim o'zgarishi bilan bog'liq bo'lgan xavflar.
15. Barqaror taraqqiyotga erishishda ta'lim va tarbiya. Ekologik ta'lim asosida barqaror rivojlanishga o'tish zarurati va unda ta'lim tarbiyaning roli.

IV. Mustaqil ta'lim va mustaqil ishlar

Mustaqil ta'lim uchun tavsiya etiladigan topshiriqlar:

1. Xalqaro miqyosida qabul qilingan "Barqaror rivojlanish konsepsiyasi" mazmuni.
2. Barqaror rivojlanishning iqtisodiy-ijtimoiy-xuquqiy-ekologik-institutsional jihatlarining birligi.

	<p>3. “O‘zbekiston Respublikamiz barqaror taraqqiyot ta’limi konsepsiyasi”ning mazmuni va mohiyati.</p> <p>4. Barqaror rivojlanishning ekologik asoslari</p> <p>5. Barqaror rivojlanishning ekologik-xududiylik xususiyatlari</p> <p>6. Barqaror rivojlanishning ekologik-davriylik xususiyatlari</p> <p>7. Barqaror rivojlanishning ekologik-tizimlilik xususiyatlari</p> <p>8. Barqaror rivojlanishning ekologik-majmualilik xususiyatlari</p> <p>9. Biologik xilma-xillik - hayotning negizi</p> <p>10. Barqaror rivojlanish tamoyillari. Barqaror rivojlanishning ekologik jihatlarini bo‘yicha tushunchalarni tekshirish va mustahkamlash</p> <p>11. Inson farovonligi va ekologik havfsizlik</p> <p>12. Barqaror xududlar va shaharlar muammosi</p> <p>13. Barqaror kelajak - zamonaviy inson tanlovi</p> <p>14. Chiqindilar - hozirgi zamon insoniyatning eng jiddiy muammosi</p> <p>15. O‘zbekiston Respublikasida chiqindilar holati</p> <p>16. Atmosfera va inson faoliyati</p> <p>17. Havoning ifloslanishiga qarshi kurashning jahon va milliy tajribalari</p> <p>18. O‘zbekiston Respublikasidagi suv resurslarining holati va undan foydalanish muammolari</p> <p>19. Suv va uni boshqarish</p> <p>20. O‘zbekiston Respublikasida yer resurslarining holati va uni boshqarish mexanizmlari</p> <p>21. Barqaror rivojlanish va ekologik xavfsizlik</p> <p>22. Qayta tiklanuvchi energiya manbalaridan foydalanish istiqbollari.</p> <p>23. Barqaror rivojlanish maqsadlariga erishishga qaratilgan chora-tadbirlar.</p>
3.	<p>V. Fan o‘qitilishining natijalari (shakllanadigan kompetensiyalar)</p> <p>Fanni o‘zlashtirish natijasida talaba:</p> <ul style="list-style-type: none"> • barqaror rivojlanish konsepsiyasining mazmuni va mohiyatini, muayyan davlatda, jumladan O‘zbekistonda tabiat va jamiyat o‘zaro uyg‘unlikda rivojlanish barqarorligini, barqaror rivojlanish ta’limi va tarbiya nazariyasi to‘g‘risida <i>bilimlarga ega bo‘lishi</i>; • respublikamizda barqaror rivojlanishga oid qabul qilingan normativ hujjatlar, uning talablari va tadbiriq qilish yo‘llari, unga salbiy ta’sir ko‘rsatayotgan turli holatlarni talqin qilish <i>ko‘nikmalariga ega bo‘lishi</i>; • barqaror rivojlanish g‘oyasi va uning ekologik jihatlarini jamoaga yetkaza bilish, tashviqot va targ‘ibot qilish borasida yetakchilik qilish, unga oid ilg‘or g‘oyalarni hududiylik, davriylik va majmualilik nuqtai nazardan ilgari surish <i>malakalariga ega bo‘lishi kerak.</i>
4.	<p>VI. Ta’lim texnologiyalari va metodlari:</p> <ul style="list-style-type: none"> • ma’ruzalar; • interfaol keys-stadilar; • amaliy mashg‘ulot (guruhlarda ishlash, tezkor savol-javoblar); • guruhlarda ishlash;

	<ul style="list-style-type: none"> • taqdimotlarni qilish; • individual loyihalar; • jamoa bo‘lib ishlash va himoya qilish uchun loyihalar.
5.	<p>VII. Kreditlarni olish uchun talablar:</p> <p>Fanga oid nazariy va uslubiy tushunchalarni to‘la o‘zlashtirish, tahlil natijalarini to‘g‘ri aks ettira olish, o‘rganilayotgan jarayonlar haqida mustaqil mushohada yuritish va nazorat uchun berilgan vazifa va topshiriqlarni bajarish, yakuniy nazorat bo‘yicha yozma ishni topshirish.</p>
6.	<p>Asosiy adabiyotlar</p> <p>1. A. Эргашев, И. Руденко, С. Давлетов, А. Азизов ва бошқалар. Барқарор тараққиёт ва табиатшунослик асослари. Дарслик. Тошкент. “Baktria press” 2016 йил. - 296 бет.</p> <p>2. X.T. Турсунов. Экология ва барқарор ривожланиш. Ўқув қўлланма. Тошкент. “Меҳридар”. 2009 йил. - 130 бет.</p> <p>3. М.Ш. Алинов. Основы устойчивого развития. Учебное пособие. Алматы. Издательство «Бастау», 2013 г. – 181 с.</p> <p>Qo‘shimcha adabiyotlar</p> <p>4. Sh.M. Mirziyoyev. Buyuk kelajagimizni mard va olijanob xalqimiz bilan birga quramiz. – Toshkent: “O‘zbekiston” NMIU. 2017 yil. - 488 bet.</p> <p>5. Sh.M. Mirziyoyev. Qonun ustuvorligi va inson manfaatlarini ta’minlash-yurt taraqqiyoti va xalq farovonligining garovi. Toshkent, “O‘zbekiston” NMIU. 2017 yil. - 48 bet.</p> <p>6. Sh.M. Mirziyoyev. Erkin va farovon, demokratik O‘zbekiston davlatini birgalikda barpo etamiz. Toshkent. “O‘zbekiston” NMIU. 2017 yil. - 32 bet.</p> <p>7. Sh.M. Mirziyoyev. Tanqidiy tahlil, qat’iy tartib-intizom va shaxsiy javobgarlik - har bir rahbar faoliyatining kundalik qoidasi bo‘lishi kerak. Toshkent. “O‘zbekiston” NMIU. 2017 yil. – 104 bet.</p> <p>8. A.A. Азизов, Н.Г. Акиншина. Образование в интересах устойчивого развития. Учебно-методическое пособие. Ташкент. “National Commission of the Republic of Uzbekistan for UNESCO” 2008. - 142 с.</p> <p>9. Т.В. Ващалова. Устойчивое развитие. Учебное пособие. 3-е изд., испр. и доп. Москва. “Юрайт” 2018. - 186 с.</p> <p>10. Марферин Н.Н. Устойчивое развитие человечества: Учебник. –М. Изд-во. МГУ, 2006. -612 с. Московский государственный университет.</p> <p>11. Adams, W. M. (2009). Green Development, Ch. 1: The dilemma of sustainability. University of Michigan.</p> <p>12. Gowdy, John. (2007). Avoiding self-organized extinction: Toward a co-evolutionary economics of sustainability. International Journal of Sustainable Development and World Ecology 14(1): 27-36. University of Glasgow.</p> <p>13. Hecht, Alan D. 1999. “The Triad of Sustainable Development: Promoting Sustainable Development in Developing Countries.” Journal of Environment & Development, June, 8,2, 111-132. Utrecht University.</p>

	<p>14. The Sustainable Development Commission, 2010. Sustainable Development: The Key to Tackling Health Inequalities, SDC Reports & Papers, UK. University of Cambridge.</p> <p style="text-align: center;">Axborot manbalari:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. www.nuu.uz 2. www.natlib.uz 3. www.lex.uz 4. www.msu.ru 5. www.umich.edu 6. www.gla.ac.uk 7. www.uu.nl/en 8. www.cam.ac.uk 9. www.uznature.uz 10. www.un.org/esa/sustdev 11. www.unesco.org 12. www.unep.org 13. www.undp.org
7.	O'quv dasturi Mirzo Ulug'bek nomidagi O'zbekiston Milliy universiteti Kengashining 2025-yil _____dagi _____-sonli bayonnomasi bilan tasdiqlangan.
8.	<p>Fan/modul uchun mas'ullar:</p> <p>J.A. Mirzayev - O'zMU, Ekologiya kafedrasida dotsenti, PhD. S.A. Odilov - O'zMU, Ekologiya kafedrasida dotsent v.b., PhD.</p>
9.	<p>Taqrizchilar:</p> <p>B.K. Karimov - "Toshkent irrigatsiya va qishloq xo'jaligini mexanizatsiya-lashtirish muhandislari instituti" Milliy tadqiqot universiteti professori, biologiya fanlari doktori, professor R.A. Kulmatov - O'zMU, Ekologiya kafedrasida professori, k.f.d.</p>

Mazkur o'quv dasturi dunyoning e'tirof etilgan xalqaro QS va THE reytinglarida nufuzli TOP-300 talikka kirgan quyidagi oliy ta'lim tashkilotlarining ta'lim dasturlari asosida ishlab chiqilgan.

№	OTM nomi	QS	THE	O'quv dasturidagi mavzu nomi	Kiritilgan qo'shimcha va o'zgartirishlar	Havolalar:
1	Moskva Davlat universiteti (Rossiya)	94 o'rin	107 o'rin	10-mavzu: Global iqlim o'zgarishi muammolari	Глобальные проблемы изменения климата (<i>Global iqlim o'zgarishi muammolari</i>)	https://bio.msu.ru/wp-content/uploads/2023/05/%D0%A0%D0%9F-%D1%81%D0%BE%D0%B2%D1%80%D0%B5%D0%BC%D0%B5%D0%BD%D0%BD%D1%8B%D0%B5-%D0%BF%D1%80%D0%BE%D0%B1%D0%BB%D0%B5%D0%BC%D1%8B-%D1%8D%D0%BA%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B3%D0%B8%D0%B8-1.pdf
2	University of Michigan (AQSH)	45 o'rin	22 o'rin	1-mavzu: Kirish. Barqaror rivojlanish fanining rivojlantirish tarixi.	The development of sustainable development (<i>Barqaror rivojlanishni rivojlantirish</i>)	https://www.canr.msu.edu/csus/uploads/457/49082/SS2017/CSUS_824_syllabus_SS17.pdf
3	University of Glasgow (Shotlandiya)	75 o'rin	78 o'rin	4-mavzu: Barqaror rivojlanishning ijtimoiy talablari	Gain a deep understanding of the environmental and social challenges and sustainable development goals. (<i>Ekologik va ijtimoiy muammolar va barqaror rivojlanish maqsadlari haqida chuqur tushunchaga ega bo'lish</i>)	https://www.gla.ac.uk/postgraduate/taught/environment/sustainabledevelopment/?card=course&code=ECON5125
4	Utrecht University (Niderlandiya)	105 o'rin	103 o'rin	6-mavzu (amaliy): Tabiatdan foydalanishning ekologik prinsiplari qoidalarini va qonuniyatlarini	Firm Level: Environmental Management Systems: Using Standards, Certification and other Systems to further SD goals (<i>Atrof-muhitni boshqarish</i>)	http://www.bendickegan.com/pdf/SyllabusJan2004.pdf

					<i>tizimlari: Foydalanish BR maqsadlariga erishish uchun standartlar, sertifikatlashirish va boshqa tizimlar)</i>	
5	University of Cambridge (Angliya)	5 o'rin	5 o'rin	16-mavzu (mustaqil ta'lim): Atmosfera va inson faoliyati 19-mavzu (mustaqil ta'lim): Suv va uni boshqarish	The atmosphere and human activities <i>(Atmosfera va inson faoliyati)</i> Water and its management <i>(Suv va uni boshqarish);</i>	https://heavenlearningacademy.net/wp-content/uploads/2023/05/Environmental-Management-syllabus-KS4.pdf https://www.cambridgeinternational.org/Images/414131-2020-2021-syllabus.pdf